

УДК 33.336.1:352

Ю. В. Біляк,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту ім. Й. Завадського, НУБіП

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Y. Biliak,

Ph.D, Associate Professor of Management them. Y.Zavadskoho, NUBiP

THREATS TO THE FINANCIAL SECURITY OF CORPORATE ENTERPRISES

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що фінансова безпека стає найважливішою частиною економічної безпеки корпоративного підприємства, яка розпоряджається грошовими потоками підприємства, визначає його стратегічний розвиток. У статті розглянуто концептуальні підходи до аналізу основних загроз фінансовій безпеці корпорації в сучасних умовах. Запропоновано авторський підхід до визначення категорії "фінансова безпека корпорації" та методи виявлення загроз фінансовій безпеці корпоративної структури.

Relevance of the chosen theme of the article due to the fact that financial security is an essential part of the economic security of the corporate enterprise, which manages the cash flow of the enterprise, determines its strategic development. The article discusses conceptual approaches to the analysis of the main threats to the financial security of corporations in modern conditions. A author's approach to the definition of "financial security corporation" and methods of detection the financial security of corporate structure.

Ключові слова: загрози, фінансова безпека, корпорація, фінансова безпека корпорації, економічна безпека корпоративного підприємства.

Key words: threats, financial security, corporation, financial security corporation, corporate economic security of the enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Найважливіший елемент економічної безпеки в сучасних умовах — фінансова безпека. Це пов'язано з тим, що фінансова безпека стає найважливішою частиною економічної безпеки корпоративного підприємства, яка розпоряджається грошовими потоками підприємства, визначає його стратегічний розвиток. Дослідженню даного питання було приділено достатньо уваги з боку різних дослідників і вчених, що призвело до виникнення гострих суперечностей між ними. Проте на сьогодні у світі не має спільної думки стосовно цього напрямку. Для глибшого розуміння впливу ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємства необхідно з'ясувати зміст понять "небезпека" і "безпека", які тісно пов'язані із категоріями "загроза" і "ризик", що надасть можливість всебічно та повноцінно проаналізувати функціональні завдання служби фінансової безпеки на підприємстві.

Проблеми безпеки отримали останнім часом надзвичайну актуальність, що пов'язано з ростом нестабільності та прийдешнім збільшенням числа загроз сучасної цивілізації: це і зростання тероризму, і нестабільність фінансових ринків, і аномальна варіація цін на енергоносії, насамперед на нафту, і та ін. За таких умов і держава, і регіони, і корпорації зіткнулися з необхідністю принципово нових підходів до забезпечення безпеки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасній економічній літературі фінансова безпека корпорації розглядається як елемент її економічної безпеки, що обумовлює недостатню розробленість підходу до вивчення фінансової безпеки корпорації як самостійного об'єкта дослідження, відсутність системи її оцінки й напрямів забезпечення. Таким чином, в Україні немає єдиного системного підходу до формування механізму протидії

загрозам фінансової безпеки корпорації. Саме це й обумовило актуальність дослідження. Методологічну основу дослідження склали роботи відомих українських і зарубіжних економістів І.О. Бланка [4], О.І. Барановського [1], А.Г. Загороднього [9], В.І. Мунтіяна та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розробка на основі системного підходу концепції запобігань загрозам фінансової безпеки корпорації, що уможливить її ефективне функціонування й розвиток в умовах динамічного зовнішнього середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

На думку автора, фінансова безпека корпоративного підприємства — це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику. Таке розуміння фінансової безпеки корпоративного підприємства дозволяє показати, що виробниче підприємство знаходиться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, зміни як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних, макроекономічних, екологічних, правових; приймає ризикові рішення в умовах жорсткої конкуренції, домагається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих або прогнозованих небезпек або погроз; і, на погляд автора, це переконливо свідчить, що за таких умов воно забезпечує досягнення цілей бізнесу. Тобто в цій ситуації корпоративні ресурси підприємства (земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здібності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д.) використовуються в першу чергу для досягнення цілей бізнесу, а не тільки для запобігання небезпек і загроз. І такий шлях — це шлях досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності та забезпечення сталого інтенсивного розвитку підприємства.

У свою чергу, система фінансової безпеки корпоративного підприємства покликана виконувати певні функції. До найбільш значущих з них слід віднести наступні: прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження майна, створення благодійної конкурентного середовища, ліквідація наслідків завданих збитків та ін. Метою фінансової системи без-

пеки є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення нею цілей бізнесу. Безумовно, що досягнення поставленої мети можливе лише на основі рішення комплексу завдань. До найбільш значущих з них можна віднести:

1) виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз;

2) знаходження способів їх запобігання, ослаблення або ліквідації наслідків їх впливу;

3) знаходження сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;

4) організація взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами з метою запобігання і припинення правопорушень, спрямованих проти інтересів підприємства;

5) створення власної, відповідної небезпекам і загрозам, служби безпеки підприємства та ін.

Завдання фінансової безпеки на корпоративному підприємстві полягають у наступному (рис. 1).

Ці завдання повинні вирішувати акціонери і менеджери підприємства з метою забезпечення безпечного та ефективного функціонування не тільки елементів фінансової системи підприємства, але і всіх взаємопов'язаних з нею елементів управління підприємством.

Зрозуміло, що посилення ролі фінансових відносин в економіці країни призводить до зростання значущості забезпечення фінансової безпеки не тільки на рівні держави, а й на рівні корпоративних підприємств. Сучасні підприємства, навіть ті, які не залучають безпосередньо фінансові ресурси на фінансових ринках, все одно відчувають наслідки фінансових криз у своїй діяльності. Саме це обумовлює підвищену увагу до розробки системи для запобігання загрозам фінансової безпеки на корпоративних підприємствах.

На думку автора, саме поняття "фінансова безпека" має корелювати з загальним поняттям "безпека", як на рівні національної безпеки, так і на рівні корпоративних підприємств; також воно повинно виступати складовою частиною поняття "економічна безпека" господарюючого суб'єкта; з іншого боку, воно повинно мати власний зміст, що відрізняє проблематику фінансової безпеки від інших видів безпеки. Оскільки фінансова безпека є складовою економічної безпеки і має при цьому власний механізм реалізації, відмінний від інших видів економічної безпеки, фінансова безпека невід'ємна від процесів забезпечення інших видів економічної та національної безпеки. Вона виступає

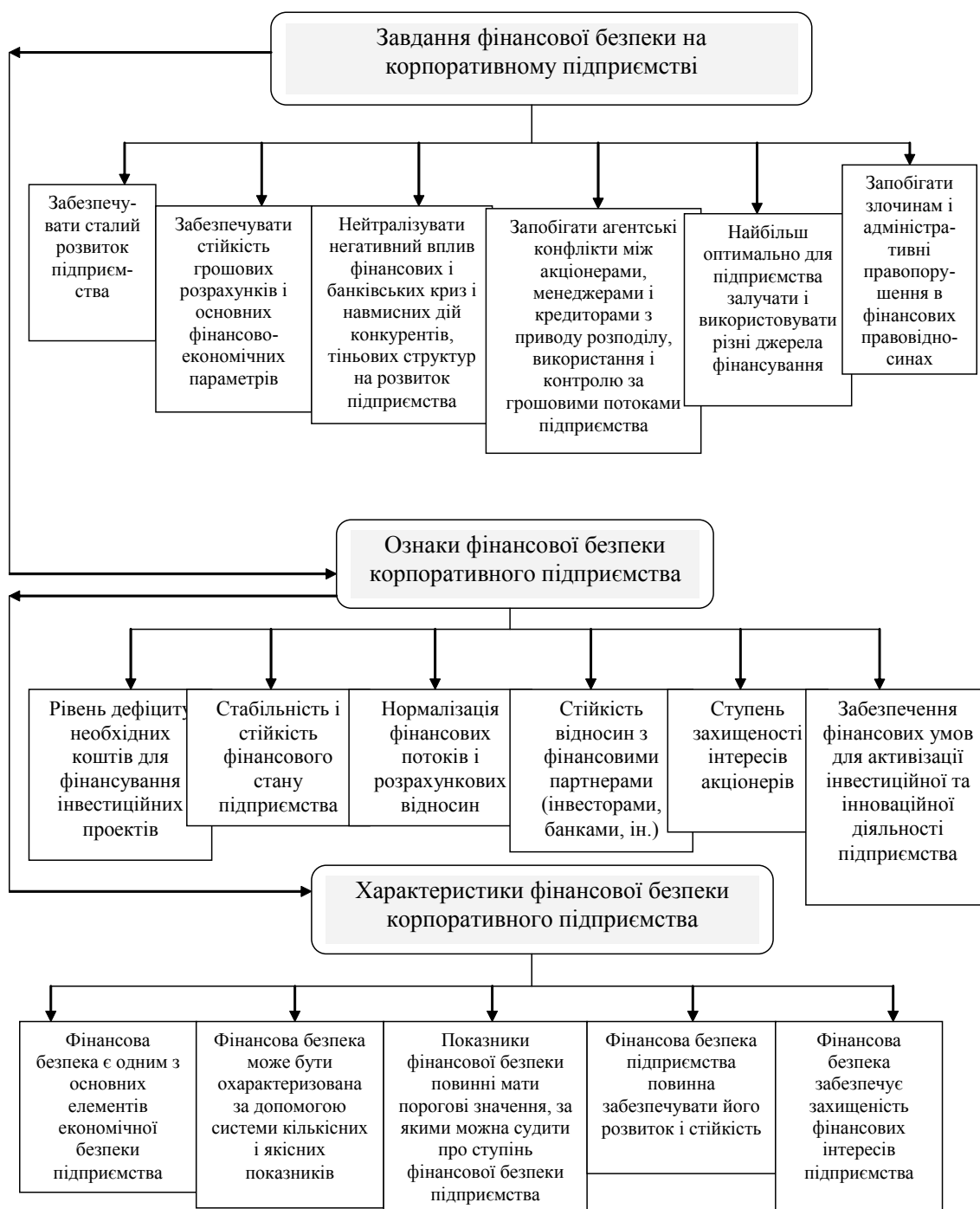

Рис. 1. Завдання і ознаки фінансової безпеки на корпоративному підприємстві

Джерело: власна розробка автора.

об'єднувальною основою у створенні умов економічної безпеки.

У свою чергу, на рівні корпоративного підприємства під небезпекою слід розуміти об'єктивно наявну можливість негативного впливу на його функціонування, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, яка навіть спроможна призвести до кризового стану або ліквідації чи поглинання іншою структурою. З

цих двох понять впливає зміст загрози як конкретної і безпосередньої форми небезпеки або сукупності негативних чинників чи умов.

Що ж таке загроза? Загроза (ризик) фінансової безпеки у підприємницькій діяльності в найпростішому тлумаченні означає можливість випадкового виникнення небажаних фінансових наслідків. У цьому визначенні істотними є деякі моменти. По-перше, ситуації, за яких не-

бажані фінансові наслідки виникають напевно або напевно не виникають, у загальному випадку до фінансових загрозам або ризиків не належать. По-друге, має бути присутня можливість висловити потенційний збиток у грошовій формі. Серед можливих методів такого виразу можна, зокрема, назвати наступні: величина прямих витрат, оцінка недоотриманого доходу.

Якщо розглядати ризик, небезпеку або загрозу на побутовому рівні, то між цими поняттями немає відмінностей. З іншого боку, якщо розглядати ці поняття з боку фінансової безпеки, то всі ці поняття будуть виглядати як характеристика категорій різного рівня.

Для того, що побачити різницю в розумінні цих понять, необхідно розглянути кожне окремо.

Отже, на думку автора, ризик можна визначити як можливу появу несприятливих наслідків в діяльності господарюючого суб'єкта. Під основним фактором ризику є причина, яка здатна до появи небезпеки, яка може привести до збитків в діяльності корпоративного підприємства. Небезпека може бути представлена як можливості негативних впливів на господарюючий суб'єкт, у результаті яких може бути завдано шкоди, в результаті чого може відбутися погіршення стану корпоративного підприємства.

Також до основних джерел небезпеки можна віднести умови, за яких можливе виявлення ворожих намірів, або шкідливих властивостей, у яких буде можливість негативно впливати на підприємство, бо загроза — це найбільш конкретна форма небезпеки, яка здатна зробити негативний вплив на корпоративне підприємство [10].

Якщо ми послідовно порівнюємо появу загрози, то спочатку у нас з'явиться ризик, тобто причина, по якій можливе виникнення негативних впливів на корпоративне підприємство. Після появи ризику у нас виникає небезпека, яка показує нам, що можливий негативний вплив. І після небезпеки, визначається загроза, яка може нанести негативні наслідки. Таким чином, отримуємо, що загроза це найвища за ступенем небезпеку негативних наслідків, яка з'являється після того, як підприємство пройшло стадію ризику і небезпеки.

Таким чином, співвідношення між категоріями "фінансовий ризик" і "загроза фінансовій безпеці" таке: загроза випливає з ризику, "виростає" з нього. Загроза "міститься" у ризику і лише за настання певних умов ризик перетворюється на конкретну загрозу.

Щодо фінансової безпеки корпоративного підприємства, загроза як чинник руйнівної дії (загроза фінансовій безпеці) — це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, який створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів корпоративного підприємства та не дає можливості виконувати на належному рівні роботу згідно домовленостей [6].

Автор пропонує таку загальну класифікацію загроз на корпоративному підприємстві (рис. 2).

Отже, загроза або ризик фінансової безпеки підприємства — поняття неоднозначне, тому для виділення конкретних загроз необхідно проводити їх класифікацію за різними критеріями. Вибір критеріїв залежить від цілей і особливостей процедури забезпечення фінансової безпеки. Існування загроз фінансової безпеки безпосередньо пов'язано з невизначеністю, яка неоднорідна за формою прояву і за змістом. Ризик є одним із способів "зняття" невизначеності, яка є незнання достовірного, відсутність однозначності. Для зняття невизначеності необхідно вивчати джерела загроз або ризику.

Джерелами негативних впливів на фінансову безпеку корпоративного підприємства можуть бути:

1. Свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів).

2. Збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття й технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

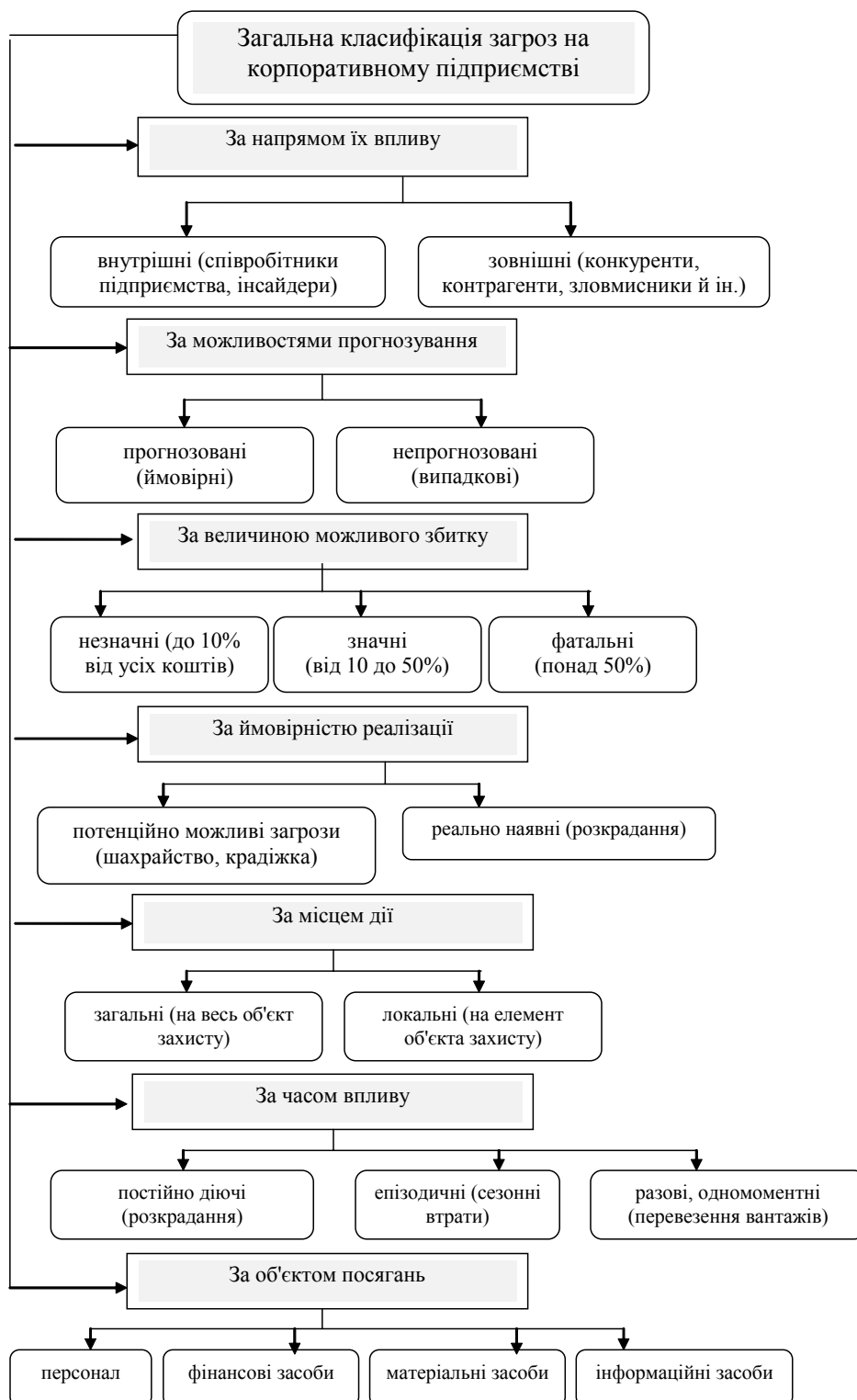
Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на фінансову безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер.

Об'єктивними обставинами вважаються такі негативні впливи, які виникають не з вини конкретного корпоративного підприємства або його окремо взятих працівників.

Суб'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають унаслідок неефективної роботи корпоративного підприємства в цілому або окремих його працівників (насамперед керівників і функціональних менеджерів).

Отже, для забезпечення фінансової безпеки корпоративного підприємства необхідно вирішити такі завдання:

- 1) ідентифікація небезпек і погроз підприємству;
- 2) визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства;
- 3) розробка системи моніторингу фінансової безпеки;

Рис. 2. Загальна класифікація загроз на корпоративному підприємстві

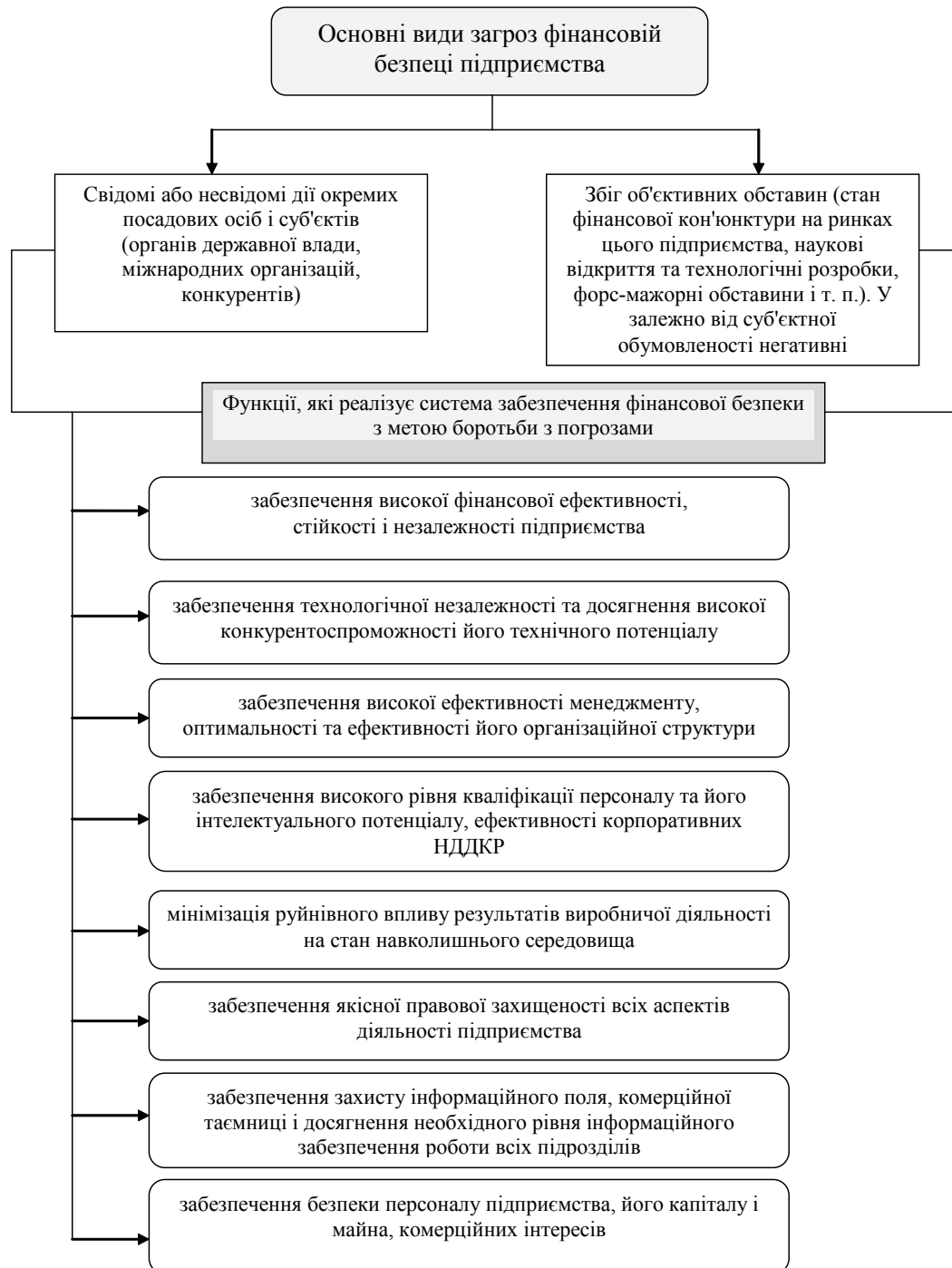
Джерело: власна розробка автора.

4) розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства (як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді);

5) контроль за виконанням заходів, що відбуваються на підприємстві;

6) аналіз виконання заходів, їх оцінювання, коректування;

7) ідентифікація небезпек і загроз підприємству й коректування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань підприємства.

Рис. 3. Основні види загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства

Джерело: власна розробка автора.

Таким чином, загроза фінансовій безпеці представляє собою сукупність умов і факторів, які перешкоджають реалізації економічних і фінансових інтересів підприємства і створюють можливості для нанесення шкоди підприємству в залежності від його економічного потенціалу, тобто для оцінки загрози, необхідно простежити зменшення економічного потенціалу підприємства за певний проміжок часу.

Для того, щоб корпоративне підприємство функціонувало і робило прогнози на майбутнє, необхідно проводити порівняльний аналіз загроз фінансової безпеки, в якій повинні бути включені як реальні, так і потенційні загрози, а також кризові ситуації і несприятливі фактори життєдіяльності підприємства. Таким чином, для ефективного забезпечення фінансової безпеки фірми необхідно провести всебічний аналіз загальної сукупності загроз.

Зовнішні джерела загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства		
Перший	Другий	Третій
<i>невиграшна економічна політика держави щодо підприємства</i>	<i>дії інших суб'єктів господарювання</i>	<i>кризові явища в світовій економіці</i>
На фінансову стабільність підприємства можуть вплинути адміністративні гоніння на ринок, порушення законодавства з боку державних органів, втручання таких органів до різних сфер діяльності підприємства і т.п. При виході на міжнародні ринки підприємство може з негативним впливом з боку держав, що може призвести до зниження не тільки рівня фінансової безпеки, але і до зниження рівня фінансової країни	Перш за все, це недобросовісна конкуренція, якою є: - порушення прав конкурентів на промислове систематичне приховане використання найменувань відтворення продукції конкурента, розкриття секретів торгівлі і виробництва конкурента, промислове шпигунство); - підрив репутації конкурента (поширення неправдивих відомостей, що дискредитують підприємство, продукцію, торгову діяльність конкурента; шахрайська і облудна реклама); - дезорганізація виробництва конкурентів шляхом зманювання і підкупу їхніх робочих і службовців для заволодіння секретами торгівлі і виробництва; - інші недобросовісні дії (дискримінація конкурентів, бойкот, демпінг)	У разі виходу підприємств на міжнародний ринок вони підпадають під вплив зовнішніх факторів. Таким чином, для забезпечення безпеки підприємству необхідно розглядати загрозу як з боку держави та організацій конкурентів на вітчизняному ринку, так і з боку інших держав при виході на міжнародний ринок. Також необхідно оцінювати рівень фінансової безпеки країни та міжнародної фінансової безпеки, тому що вони безпосередньо можуть вплинути на рівень фінансової безпеки підприємства

Рис. 4. Зовнішні джерела загроз фінансовій безпеці корпорації

Джерело: власна розробка автора.

У наш час факторів, які можуть негативно вплинути на діяльність корпоративного підприємства безліч, бо у будь-якого господарюючого суб'єкта існують різні зв'язки і відносини, які виникають в політичних, соціально-економічних та інших умовах. Незважаючи на те, що в єдиному економічному просторі діють різні загрози фінансовій безпеці, форми, в яких вони проявляються, і всі дії у різних підприємствах істотно відрізняються. Таким чином, кожне підприємство змушене прогнозувати найбільш значущі загрози і виходячи з цього, виробляти певну систему заходів щодо своєчасного виявлення та запобігання на ранніх стадіях появи [7].

Загрози фінансовій безпеці корпоративного підприємства — фактори, що перешкоджають або створюють небезпеку реалізації фінансово-економічних інтересів підприємства (зовнішні, внутрішні, економічні, об'єктивні, суб'єктивні та зовніекономічні).

На рисунку 3 нами представлено схематично відокремлені основні види загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства (рис. 3).

Слід також підкреслити ще одну особливість загрози фінансовій безпеці корпоративного підприємства — це її непостійний характер, тому що загроза може змінюватися в процесі розвитку підсистеми забезпечення фінансової безпеки підприємства.

У свою чергу, автор пропонує відокремити три зовнішні джерела загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства (рис. 4). Слід зауважити, що під джерелом загроз автор розуміє певні негативні чинники й умови функціонування фінансової системи корпоративного підприємства: це може бути один чинник (умова) або їхня сукупність. Однак джерелом загрози є не негативний чинник, а його деструктивна дія на можливості реалізації конкретних фінансових інтересів підприємства і забезпечення його фінансової безпеки. Така нега-

тивна дія чинника має ймовірнісний характер, це обов'язковий атрибут будь-якої загрози фінансовій безпеці підприємства. В результаті негативного впливу загрози її дія наносить безпосередній або опосередкований збиток підприємству. Цей збиток може мати форму прямої втрати (втрату доходу, капіталу тощо) або непрямой (упущена вигода, зниження фінансової репутації корпоративного підприємства тощо).

Отже, загроза втрати фінансової безпеки корпоративного підприємства, на думку автора, це — реальна або потенційна можливість прояву деструктивного впливу різних факторів на фінансовий розвиток корпоративного підприємства, що приводить до певного економічного збитку. Серед глобальних загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства нами виділяються (рис. 5).

Але, якщо брати взагалі, небезпеки і загрози, що впливають на фінансову безпеку корпоративного підприємства, то їх умовно можна розділити на зовнішні і внутрішні:

Визначимо головні зовнішні небезпеки і загрози, що впливають на втрату фінансової безпеки, такі:

- скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами;
- наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства (такі, як великі позикові кошти, заборгованості підприємству);
- нерозвиненість ринків капіталу і їх інфраструктури;
- недостатньо розвинена правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства;
- криза грошової і фінансово-кредитної систем;
- нестабільність економіки;
- недосконалість механізмів формування економічної політики держави.

До внутрішніх небезпек і загроз, що впливають на фінансову безпеку корпоративного підприємства, відносяться навмисні або випадкові помилки менеджменту в галузі управління фінансами підприємства, пов'язані з:

- вибором стратегії підприємства;
- управлінням і оптимізацією активів і пасивів підприємства (розробка, впровадження та

Рис. 5. Глобальні загрози фінансовій безпеці корпоративного підприємства

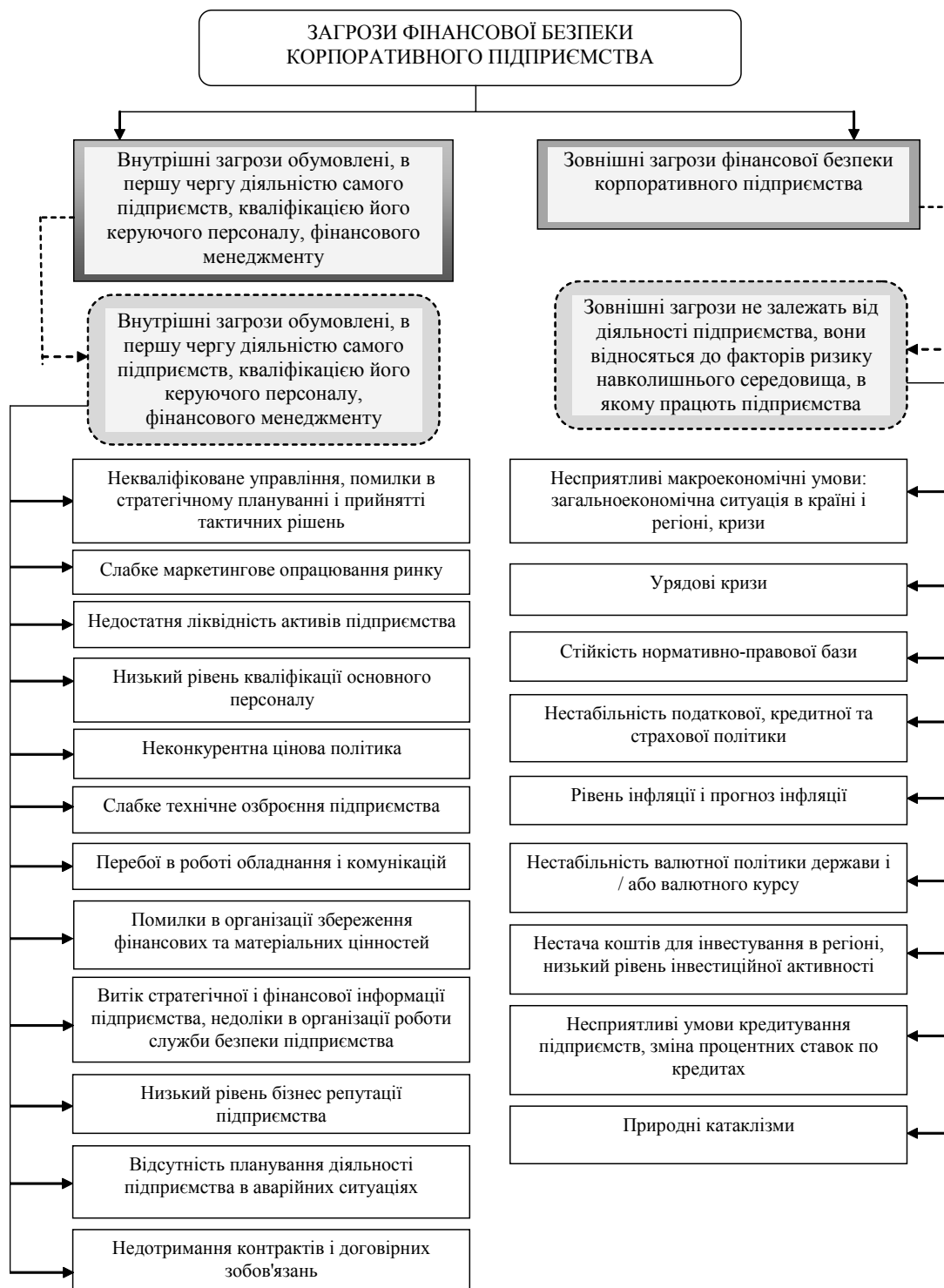
Джерело: власна розробка автора.

контроль управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, вибір інвестиційних проектів і джерел їх фінансування, оптимізація амортизаційної і податкової політики).

Отже, для зручності аналізу загрози фінансової безпеки корпоративного підприємства умовно розділимо на зовнішні і внутрішні загрози (рис. 6).

Аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз фінансової та економічної безпеки корпоративного підприємства необхідний при стратегічному плануванні діяльності підприємства і дозволяє

Рис. 6. Загрози фінансовій безпеці корпоративного підприємства

Джерело: власна розробка автора.

прийняття тактичних рішень для забезпечення успішної фінансової діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, кількість загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства існує досить велика кількість. Необхідно розглядати всі загрози в комплексі для того, щоб про-

вести повноцінний аналіз діяльності фірми в умовах сучасного часу. Вся система загроз економічній безпеці може бути представлена як динамічна структура, яка має пов'язану систему, в результаті якої наступ однієї загрози може призвести до появи іншої і посилити загальний вплив на діяльність організації. Такі особливості проявляються особливо в наш час,

бо зараз досить багато загроз фінансовій безпеці і кризових ситуацій.

Значною загрозою фінансовій безпеці корпоративного підприємства може також служити недостатній контроль над структурою вкладень підприємства, співвідношенням частин фінансового портфеля за ризикованістю та доходністю його складових. Важливим напрямом забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства є контроль над усіма сторонами його господарської діяльності з точки зору підвищення поточної рентабельності бізнесу, а також розвитку його зростання.

Саме тому створення фінансової системи безпеки підприємства та організація її успішного функціонування повинні спиратися на методологічні основи наукової теорії безпеки.

Керівництво фінансовою безпекою підприємства пропонується автором здійснювати в двох режимах:

1. За умов стабільного існування підприємства;

2. За умов нестабільного існування підприємства. Функції управління фінансовою безпекою в умовах стабільного існування підприємства включають в себе такі складові:

А.Формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень.

В.Проведення аналізу стану фінансової безпеки підприємства.

С.Розробку системи планування фінансової безпеки підприємства.

Д.Створення системи внутрішнього контролю фінансової безпеки підприємства.

Сама ж стратегія управління фінансовою безпекою підприємства в умовах нестабільного існування, на думку автора, повинна включати такі складові:

— діагностика кризових ситуацій;
— поділ об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів;

— визначення переліку заходів щодо запобігання загроз економічній безпеці;

— оцінка ефективності планованих заходів з точки зору нейтралізації негативних впливів;

— оцінка вартості запропонованих заходів щодо усунення загроз економічній безпеці.

Ефективне забезпечення фінансової безпеки повинно ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Комплексний підхід передбачає врахування в управлінні об'єктом всіх аспектів його виробничої діяльності. Таким чином, для якісного забезпечення безпеки підприємства необхідне створення системи комплексної безпеки. Саме тому фі-

нансова безпека — важлива складова економічної безпеки підприємства, забезпечення якої повинна приділятися особлива увага на підприємстві. Для цього необхідне рішення таких завдань:

1. Ідентифікація небезпек і загроз підприємству.

2. Визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства.

3. Розробка системи моніторингу фінансової безпеки.

4. Розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді.

5. Контроль за виконанням заходів.

6. Аналіз виконання заходів, їх оцінка, коригування.

7. Ідентифікація небезпек і загроз підприємству і коригування індикаторів у залежності від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань підприємства.

Також автор пропонує для забезпечення фінансової безпеки господарюючого суб'єкта ґрунтуватися на таких принципах:

— комплексність — цей принцип має на увазі безпеку персоналу, ресурсів підприємства від загроз за допомогою законів і методів, які не суперечать законодавству;

— своєчасність — складання прогнозу загроз в рамках економічної безпеки навколишнього середовища організації починаючи з початкового етапу побудови даної системи [3];

— безперервність — постійний контроль над недобросовісними конкурентами і постійне вдосконалення системи, що дозволить безперервно функціонувати системі;

— активність — виконання ефективного захисту фірми і активний моніторинг за конкурентами;

— законність — система фінансової безпеки не повинна суперечити законам України, розробку необхідно проводити на основі законодавства, а також така система не повинна суперечити іншим нормативним актам з фінансової безпеки [1];

— економічна доцільність — необхідно зіставляти збиток, який може бути отриманий і витрати на забезпечення системи безпеки;

— спеціалізація — необхідно залучати спеціалізовані організації, які зможуть розробити систему безпеки найбільш підходящу для такої фірми;

— взаємодія і координація — це служби у організації повинні чітко взаємодіяти для за-

безпечення оптимального функціонування підприємства в цілому;

— вдосконалення — постійний моніторинг за появою нових механізмів, методів захисту підприємства з метою оптимізації діяльності служби безпеки;

— централізація управління — служба безпеки повинна функціонувати як самостійний структурний підрозділ [3].

Найважливішим принципом, на наш погляд, є принцип комплексності, бо цей принцип охоплює об'єкт захисту повністю і з усіх боків. У цьому принципі зосереджені всі форми захисту організації на основі правових заходів.

Література:

1. Барановський А.І. Фінансова безпека: монографія / А.І. Барановський. — К.: Фенікс, 1999.

2. Барикаев Е.Н. Современные вызовы и угрозы экономической безопасности России // Макроэкономика. Теория, практика, безопасность. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. — 764 с.

3. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. — 2000. — №2. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>

4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. — К.: Ника-Центр: Эльга, 2004. — 776 с.

5. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. — Львів: Вид-во ТЗОВ "Ліга Прес", 2008. — 385 с.

6. Гадышев В.А. Классификация угроз экономической безопасности предприятия / В.А. Гадышев, О.Г. Поскочина // Вестник Санкт-петербургского университета ГПС МЧС России. — 2011. — №2 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://vestnik.igps.ru/wpcontent/uploads/V32/6.pdf>

7. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гичова // Фінанси підприємств. — 2008. — № 4. — С. 88—97.

8. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. монографія. — К.: Національна академія управління, 2010. — 232 с.

9. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. — К.: Знання, 2007. — 1072 с.

10. Мамонтов В.Д., Степичева О.А. Формирование стратегии управления экономической

безопасностью предприятия в контексте вступления России в ВТО // Вестник Тамбовского университета Сер.: Гуманитарные науки. — Тамбов, 2011. — Вып. 12 (104).

References:

1. Baranowski, A. (1999), *Finansova bezpeka* [Financial Security], Feniks, Kyiv, Ukraine.

2. Barikayev, Ye.N. (2010), "Modern Challenges and Threats to Russia's Economic Security", *Макроэкономика. Теория, практика, безопасность* [Macroeconomics. Theory, practice, security], YUNITI-DANA, Moscow, Russia.

3. Bendikov, M.A. (2000), "Economic security of an industrial enterprise in a crisis development situation", *Management in Russia and abroad*, [Online], vol. 2. available at: <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html> (Accessed 04 June 2017).

4. Blank, I. A. (2004), *Upravleniye finansovoy bezopasnost'yu predpriyatiya* [Financial management of the enterprise], Nika-Center: Elga, Kyiv, Ukraine.

5. Vasylytsiv, T.H. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpryyemnytstva Ukrayiny: stratehiya ta mekhanizm zmitsnennya* [The economic security of Ukraine entrepreneurship: strategies and mechanisms to strengthen], Printed LLC "League Press", Lviv, Ukraine.

6. Gadyshev, V.A. and Poskochinova, O.G. (2011), "Classification of threats to the economic security of the enterprise", *Bulletin of the St. Petersburg State University of the State Fire Service of the Ministry of Emergencies of Russia*, [Online], vol. 2. available at: <http://vestnik.igps.ru/wpcontent/uploads/V32/6.pdf> (Accessed 04 June 2017).

7. Dovbnya, S. (2008), "Diagnosis of economic security", *Finance Companies*, vol. 2, pp. 88—97.

8. Yermoshenko, M.M. and Horyacheva, K.S. (2010), *Finansova skladova ekonomichnoyi bezpeky: derzhava i pidpryyemstvo* [The financial component of economic security, government and enterprise], National Academy of Management, Kyiv, Ukraine.

9. Zahorodniy, A. H. (2007), *Finansovo-ekonomichnyy slovnyk* [Finance and Economic Dictionary] Knowledge, Kyiv, Ukraine.

10. Mamontov, V.D. and Stepycheva, O.A. (2011), "Formation of the strategy of managing the economic security of an enterprise in the context of Russia's accession to the WTO", *Bulletin of the Tambov University Series: The humanities. Tambov, Russia*, vol. 12 (104).

Стаття надійшла до редакції 05.06.2017 р.